

Kojih tridesetak kilometara od Senja u Primorju ispod Velebita nalazi se također mjesto takva imena. Mještani ga izgovaraju *Stàrigrad*. Prema tome ova je riječ složenica i sklanja se samo drugi dio: *iz Starigrada, Stàrigradu, ù Starigrad*. Tako ga treba i *pisati* (za razliku od Staroga grada na Hvaru). Etnik za muški rod je odatle *Stàrigradanin*, a pridjev *stàrigradski* što je sasvim u duhu našega jezika.

Ovaj nam primjer ujedno pokazuje, da je zaista važno znati, kako narod nekoga kraja *izgovara* i mijenja neko geografsko ime, da bismo ga znali točno i *napisati*. *Stàrigrad* (ovaj podvelebitski) *piše se zajedno* zato, što ga narod onoga kraja tako *izgovara*, i upravo zbog takvog *izgovora* ne sklanjaju se oba dijela te složenice, nego samo drugi dio.

Takvi nam primjeri dokazuju, kako je teško u »Pravopisu« ili njegovu rječniku propisati pravilo o pisanju nekog geografskog imena i etnika, prije nego se na terenu utvrdi, kako ga narod izgovara.

PITANJA I ODGOVORI

BOLEST ILI OBOLJENJE ILI JEDNO I DRUGO?

Piše nam jedan liječnik, da je u posljednje vrijeme zaista učestala pojava, da mnogi liječnici u svojim znanstvenim publikacijama gotovo redovito upotrebljavaju riječ *oboljenje* u značenju *bolesti*. Drugi opet liječnici drže, da je za bolesno stanje možda jedini ispravan naziv riječ *bolest*. Treći pak misle, da su potrebna oba naziva, i *bolest* i *oboljenje*. *Bolest* bi prema njihovu mišljenju značila već formirano bolesno stanje, koje odgovara njemačkoj riječi *Krankheit*, a *oboljenje* bi trebalo da označuje nastup, odnosno razvijanje nekog bolesnog stanja, što odgovara njemačkom *Erkrankung*. To razlikovanje doduše neki pobijaju i tvrde, da je riječ *oboljenje* suvišna i da ne označuje medicinski ništa različito od riječi *bolest*, jer čim netko oboli, onda se on nalazi u stanju, koje je protivno, odnosno različito od zdravlja, a to je *bolest*, a ne *oboljenje*. S obzirom na ta različna mišljenja naš dopisnik pita, šta bi o tom mogli reći jezični stručnjaci, da se nekako postigne jezičnostenost u stručnoj terminologiji.

Ako zagledamo u povijest riječi *bolest* i *oboljenje*, vidjet ćemo, da je *bolest* stara riječ, zapisana u značenju *morbus* i *dolor* već od 15. stoljeća u svim našim glavnim rječnicima, i da su se njome služili mnogobrojni naši književnici i učenjaci od najstarijih vremena do danas, a isto tako i narodna književnost. »Došla bi guba ili koja druga otrovna i kužna bolest na zdrava druga«, piše Ivan Velikanić u 18. st., a narodna poslovice veli: »Duga bolest — smrt gotova.« Tako se piše i govori o bolesti glave, trbuha, nogu, zuba, o unutarnjoj, potajnoj, otrovnoj, poganoj, kužnoj bolesti, o zubnoj, očnoj, nožnoj, suhoj, debeloj ili vodenoj bolesti, o gorskoj ili velikoj bolesti (epilepsiji), a Andrija Kačić u 18. st. pjeva: »Biše bana bolest obrvala, srdobolja, velika nevolja.« Naprotiv, sve do 19. stoljeća riječ *oboljenje* i ne nalazimo, osim jednog primjera u Marulića, ni u kakvoj upotrebi. Nema je ni Karadžićev ni Šulekov ni Broz-Ivekovićev rječnik. Nalazimo je tek u rječnicima 20. st. u značenju *Erkrankung*. Tako je i Ristić-Kangrgi i Benešiću *bolest* — *Krankheit, choroba*, a *oboljenje* — *Erkrankung, schorzenie*.

Ako dakle želimo ostati vjerni tradiciji, zasnovanoj na praksi narodnog jezika, i mi ćemo upotrebljavati riječ *bolest* u značenju *morbus*, *Krankheit*, to više, što je to po tvorbi prava imenica, od koje postoje i zgodni pridjevi (*bolestan*, *bolešljiv*) i imenice (*bolesnik*, *bolesnica*), što je vrlo prikladno upravo za stručnu terminologiju. Takvom upotrebom ne razilazimo se ni sa suvremenom književnom i govornom praksom. Tako na pr. Krleža pjeva: »Bolesti stanuju s nama u našem stanu, kô stare babuške šapću u našoj sobi« (*Pjesme u tmini*, 82), a i Tin Ujević kliče: »To su moji zadnji dani, ovi dani izbrisani, i bolesni živci vrište: to je bolest, ne bojište!« (*Rukovet*, 47.)

Ali ni imenicu *oboljenje* ne ćemo izbacivati iz književnog jezika. Budući da ona kao glagolska imenica jače ističe vršenje same radnje, i to početni niezin stadij, korisno ju je u tom značenju zadržati. Bez obzira na to, da li je u medicini potrebno razlikovanje značenja *Krankheit* i *Erkrankung* — a meni se čini, da jest — takvo je razlikovanje svakako potrebno u drugim područjima života. Osjetio je to već i Šulek šezdesetih godina prošloga stoljeća predlažući za *Erkrankung* neprihvaćene riječi *obolja* i *razbolja*. Kad već imamo dvije riječi (*bolest* i *oboljenje*), najbolje je, da svaka ima drugačije značenje.

Prema tome ne čine dobro oni medicinski pisci, koji potiskuju riječ *bolest* riječju *oboljenje*, jer pored rečenoga time i osiromašuju, a ne obogaćuju jezik. Za medicinsku je terminologiju dakle i s jezičnoga i praktičnoga gledišta najkorisnije upotrebljavati imenicu *bolest* u značenju *morbus*, *Krankheit*, a imenicu *oboljenje* u značenju *Erkrankung*, *schorzenie*.

Valja još reći, da lik *obolenje*, kakav se po riječima našeg dopisnika najčešće javlja, nije pravilan ni u ijekavskom ni u ekavskom govoru, jer slog *-lje-* nije postao od *-lě-*, nego od *I + je* (*obol + jen + je*), što daje pravilno samo *obo-*

ljenje. Slično je tome ijek. *odjeljenje* i ek. *odeljenje*. Stoga riječ *oboljenje* valja tako upotrebljavati i u ijekavskom i u ekavskom govoru.

Lj. J.

I, E ili IJE, JE?

U jednom književnom djelu, koje je nedavno dobilo nagradu, namjerio sam se na više *neknjiževnih ikavskih* i *ekavskih* oblika. Tako u književni jezik ne idu infinitivi glagola: *odoliti*, *trpiti* i *šutiti*, *bjesniti*, *stiditi se*, *zastiditi se*, *stariti*, *štediti*, *uštediti*. Sve su to glagoli prvoga razreda treće vrste, kojima osnova u ijekavskom govoru ispred infinitivnoga nastavka *-ti* svršava na *-je-*, dakle *odoljeti*, *trpjeti* i *šutjeti*, *bjesnjeti*, *stidjeti se*, *zastidjeti se*, *starjeti*, *štedjeti*, *uštedjeti*. Osnovno *-je-* ostaje još u aoristu te aktivnom i pasivnom participu. Prema tome pisac griješi, kad piše: *lebdila*, *ožednila*, *želili* (pored *željela*), *cvilila*, *zavidile*, *izbljedila*, *vidila*, *izmilila*, *gorila* (pored *gorjele*), *žudila*, *letila*, *žutili su*. Navedeno pravilo ne vrijedi za muški rod participia aktivnoga u singularu, gdje glas *-je-* ispred *-o* prelazi u *-i-*, izuzevši poznate slučajeve: *sjeo* — *sio*, *jeo* — *io*, *sreo* — *srio*, *vreo* — *vrio*. Zato su nepravilni piščevi oblici: *pozele-njeo*, *pocrnjeo* mjesto *pozelenio*, *pocrnio*.

Pisac nadalje ne razlikuje značenje glagola, koji su postali od *taknuti*, *ticati*, i glagola, koji su postali od *teći*, *tjecati*. On na primjer piše: *proticao je dan*; *odulji obroci vremena proticali su*; *minute što protiču*; *čisto osjeća, kako on otiče* (osjećanje); *pretiču jedan drugoga*; koje više ne *stiču*; *povoljno uticajima*; *pritanja*; (pod) kulturnim *uticajima*; *podlegli (su) uticaju*; u jagmi *sticanja*. Doduše, svi su ovi oblici glasovno jednako pravilni kao i oblici sa *-je-*, jer su u stsl. jeziku pored *tešti*, *utěkati* postojali i analogijski oblici *ticati*, *uticati*. No u hrvatskom književnom jeziku oni se dosljedno pišu sa *-je-*, da bi se moglo razlikovati njihovo značenje od značenja glagola, koji su postali od *taknuti*, *taći*, jer na primjer